

Karol Veľký, 8. stor. n. l. Repro O. Šilingerová

V chaose udalostí, vpádov, prepletania vplyvov neboli priaznivé podmienky pre portrétnu umenie ani v kresťanskom, ani v pohanskom svete. Predsa však nachádzame ojedinelé pamiatky podobizní. Svedčia o nezmeniteľnej potrebe zachytiť fyzický zjav jednotlivca, ktorá nezaniká ani v prostredí nepriaznivom pre jeho sebauvedomenie a pocit významu. Okrem skleneného medailónu s rodinným portrétom zo 4.–5. storočia (Múzeum v Brescii), ktorý je oživením tradície fajjúmských portrétov, a kamey so zobrazením cisárskeho panovníckeho páru (Rotschildova zbierka) objavuje sa panovnícky portrét prekvapujúco aj v barbarskom umení, ako o tom svedčí kamenná hlava ostrogótskeho kráľa. Neskorootické umenie tu dalo základ štylizovanému, napriek tomu výrazom živému spodobeniu konkrétnej tváre. Z rovnakého prameňa čerpal o dve storočia neskôr aj tvorca jazdeckej sochy Karola Veľkého,⁵³ aj autori mladších mi-

niatúrnych portrétov otónskych vládcov. Hlava ostrogótskeho kráľa je najbližšie k 4. storočiu, k expresívnemu, zabstraktnenému Konštantínovmu portrétu. Socha Karola Veľkého je transformáciou rímskych monumentálnych pamätníkov do drobných rozmerov.⁵⁴ Možnosť glorifikačnej funkcie pri jazdeckých sochách je minimálna.⁵⁵ Malé rozmery dávajú soške Karola Veľkého súkromný ráz.

V ešte menších, miniatúrnych rozmeroch sú vyhotovené početné otónske cisárske portréty.⁵⁶ Tvoria súčasť náboženských kníh, t. j. umiestnené sú do posvätného priestoru. Umiestnením svojich portrétov sa panovníci dávali zbožštiť a súčasne i zvečniť. Glorifikácia však neprebíha vo vzťahu k širšiemu okruhu ľudí, ale k bohu. Tým majú panovnícke portréty zdanlivo súkromný ráz (nie sú určené širšej verejnosti), ich účelom je však najmä zbožštenie a zvečnenie panovníka jeho zaradením do nadpozemského sveta. S tým súvisí aj značne výrazná charakterizačná snaha otónskych portrétov: do „božej ríše“ majú uviesť konkrétneho človeka, určitého veku a jedinečných, nezameniteľných čŕt.

Otónske umenie sa svojím kultom panovníka a spôsobom jeho portrétovania priblížilo neskorootickému výtvarnému prejavu. Základné funkcie však už vyrastajú z kresťanskej viery.

S konsolidáciou kresťanstva, upevnením feudálnej a cirkevnej štruktúry a vytvorením jednotnej cirkevnej hierarchie s centrom v Ríme sa zjednocuje aj výtvarný prejav. Augustínovo učenie tvorí jeho pevný základ – zmyslovo poňateľná skutočnosť je len prostredníkom medzi veriacim a pravdivou božskou skutočnosťou. Pravda sa nedá poznať zmyslami, ktoré sú len menejcenným a zavádzajúcim nástrojom. Umenie sa obracia k štylizácii a abstrakcii, aby uniklo mámeniu zmyslov a bolo výrazom skrytého, všetko postihujúceho poriadku. Námetom *románskeho* umenia sú predovšetkým náboženské motívy, len zriedkavo svetské. Zobrazenie ľudskej postavy je vždy len identifikačné. Zobrazenia Krista, apoštolov, svätých a svätíc možno určiť na základe atribútov, prípadne kontextu. Tým sa vykryštalizované kresťanské ume-